

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Registrační číslo projektu: CZ.1.07./1.4.00/21.3075

Šablona: I/2

Sada: VY_12_INOVACE_02VM

Pořadové číslo vzdělávacího materiálu: 30

Ověření ve výuce:

Předmět: ČaJS

Třída: V.A

Datum: 9. 9. 2013

Pražský orloj

Předmět: Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Ročník: 5.

Přibližný čas využití: 1 vyučovací hodina

Jméno autora: Hana Lipková

Škola: ZŠ, Mendelova

Adresa školy: ulice Einsteinova 2871, 73301 Karviná – Hranice

Anotace:

Vzdělávací materiál obsahuje text, díky němuž žáci odliší pověst o vzniku orloje od historicky doložených faktů, nalézají souvztažnosti uvnitř textu a vyhodnocují informace odkazující mimo text (k jinému textu, žákově zkušenosti ...). Materiál dále obsahuje tabulku tvrzení a Vennův diagram. Celý materiál je uveden metodickým listem pro práci v hodině a obsahuje možné řešení tabulky tvrzení.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Metodický list:

1) Evokace: **Klíčová slova**

Žáci nacházejí po třídě ukrytá klíčová slova – z nich vyvozují téma dnešní hodiny. Klíčová slova: historie, hodiny, Praha, turisté.

Vyplnění sloupce „**před čtením**“ v tabulce tvrzení. Před samotným čtením textu vyplňují žáci tabulku, v níž zvažují, zda jsou jednotlivé výroky vybrané učitelem pravdivé, či nikoliv. Svůj názor vyjádří domluvenou značkou nebo slovy ano/ne ve sloupci „před čtením“.

2) Uvědomění: **Tabulka tvrzení + práce s textem**

Práce s textem Konec mýtu o slepém hodináři. Žáci čtou individuálně text, kde mohou potvrzení pravdivosti jednotlivých výroků najít – u některých výroků doslovně, u některých musejí z textu domýšlet (někdy text odpověď, zda byl některý z výroků pravdivý, či nikoliv, ani neobsahuje – i na to musí žáci přijít). Ty části textu, které se k výroku vztahují, si žáci při četbě podtrhávají a do sloupce „po čtení“ označují, jak pravdivost výroků posuzují díky četbě, do sloupce „poznámka“ při tom zapisují své poznámky a argumenty ke svému aktuálnímu posouzení výroku (slovo, z něhož vysoudili pravdivost/nepravdivost výroku nebo vodítko, kterým se řídili při svém posouzení apod.)

Poslední dva úkoly v tabulce tvrzení a poslední odstavec textu je rozšiřující (určený pro zdatné čtenáře).

3) Reflexe: **Vennův diagram**

Pomocí diagramu žáci porovnávají dvě věci a znázorňují, které rysy mají společné a které jedinečné. (viz příloha č.3 Vennův diagram).

Rozšiřující úkoly – vypiš dva důkazy o historicky doloženém vzniku orloje.

Následuje **diskuze** o tom, jak se dětem dařilo pracovat s tabulkou a textem, co jim činilo potíže, **galerie** Vennova diagramu (případně hodnocení výkonu prostřednictvím kritérií).

Doporučení: Je nezbytné, aby v některé z předchozích hodin byly děti seznámeny s pověstí A. Jiráska o mistru Hanušovi (v textu je na tuto pověst žák odkazován).

Doporučuji žáky seznámit s organizérem Vennův diagram již dříve na jednodušším obsahu a první práci s ním modelovat.

Přílohy a zdroje:

Č.1 Text k výukové lekci

Č.2 Tabulka tvrzení

Č.3 Vennův diagram

Č.4 Tabulka tvrzení – řešení

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příloha č.1 Text:

Konec mýtu o slepém hodináři

Staroměstský orloj je místem nezbytné zastávky většiny návštěvníků Prahy. Každý den se za potlesku přihlížejících znovu a znovu předvádí v celé své kráse. Přesto má stále svá tajemství.

Spisovatel Alois Jirásek je původcem mnoha národních mýtů. Jedním z nich je i příběh o vzniku proslulého Staroměstského orloje v Praze. Podle legendy jej postavil hodinářský mistr Hanuš někdy kolem roku 1490 a poté byl na příkaz pražských konšelů oslepen, aby už nikdy nemohla vzniknout žádná kopie tohoto unikátního díla. Ve skutečnosti bylo všechno jinak.

Na stopě pravému tvůrci

V 19. století se historikům podařilo postavu domnělého mistra Hanuše identifikovat. Byl jím Jan Růže, v letech 1475 až 1497 orlojník na Starém Městě pražském. Vše tedy zdánlivě sedělo a z těchto informací patrně vycházel i Alois Jirásek. Další zkoumání historických pramenů však přineslo ve 20. století první překvapivá zjištění, že orloj je ve skutečnosti o 80 let starší a příběh oslepeného mistra Hanuše je pouhým romantickým mýtem.

Zdeněk Šíma, který od roku 1985 pečoval o astronomickou část orloje, publikoval čtveřici základních důkazů, které vznik slavné pražské pamětihodnosti upřesňují. Prvním z nich bylo objevení účtu, který dokládá vyplacení peněz a darování domu z a zhotovení orloje mistru Mikulášovi z Kadaně. Historické texty Tadeáše Hájka z Hájku *Oratio de laudibus geometriae* (Řeč o chvále geometrie) z roku 1557 však obsahují informace o tom, že pražský orloj zhotovil mistr Jan Šindel pravděpodobně v roce 1409. Kdo ze dvou zmíněných mužů byl tedy skutečným tvůrcem? Podle historiků oba dva. Zatímco Šindel, lékař, astronom, profesor a od roku 1410 i rektor pražské univerzity, orloj s největší pravděpodobností navrhl po stránce astronomické, Mikuláš z Kadaně uplatnil své hodinářské mistrovství při návrhu a konstrukci mechaniky stroje.

Co všichni přehlíželi

V případě třetího důkazu odborníci nakonec s překvapením konstatovali, že je viditelný na první pohled, a je s podivem, že si ho celá staletí nikdo nepovšiml. Jde o to, že kamenné rámování hlavního astronomického ciferníku pochází z období vrcholné gotiky a patří na seznam děl proslulé Parlářovy huti. Ta však v Praze pracovala pouze do roku 1419, takže jej jasné, že práce související s orlojem museli Parlářovi dělníci provádět před tímto datem.

Čtvrtý důkaz vyplývá z historického vývoje těchto složitých strojů. Orloje jsou vlastně mechanické hodiny, určené k zobrazování času v hodinách, minutách i kalendářních údajích. Ale nejen to. Zobrazují i pohyby nebeských těles, především Slunce a Měsíce, které byly pro časomíru nejdůležitější. Orloj na Starém Městě pražském se řadí mezi typy orlojů s astrolábem. Součástí celého složitého systému je také astronomický ciferník. Badatelé došli k závěru, že v Praze použitý

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

typ astronomického ciferníku se po roce 1450 už nikde nestavěl. Je nepravděpodobné, že by stavitelé pražského orloje použili v roce 1490 v té době už zastaralý typ ciferníku.

Konec mýtu o slepém hodináři (upravený text z časopisu 100+1)

GURYČA, Richard. 100+1: Zahraniční zajímavost. Brno: Extra Publishing, s.r.o., 2012, 49., č. 7.

Příloha č.2 Tabulka tvrzení:

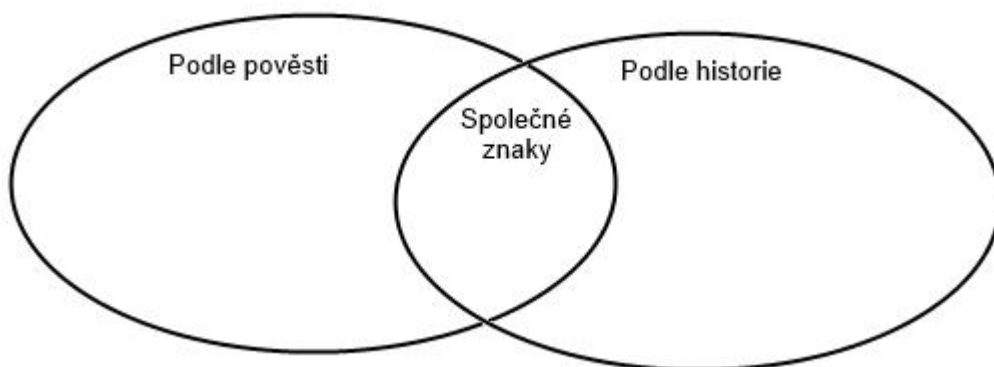
1. Přečti si následující tvrzení a do kolonky „PŘED“ zapiš, zda s nimi souhlasíš nebo nesouhlasíš .

Tvrzení	PŘED	PO	Poznámky
Autorem pověsti o vzniku pražského orloje je Karel Čapek.			
Podle pověsti byl orloj postaven mistrem Josefem.			
Skutečným (historicky doloženým) autorem orloje je Jan Růže.			
Zdeněk Šíma byl profesorem na Karlově univerzitě.			
Poslední dvě tvrzení jsou úkoly navíc (vztahují se k poslednímu odstavci textu).			
Kamenné rámování ciferníku orloje pochází z dob renesance.			
Astroláb je nezbytnou součástí každého orloje.			

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příloha č.3 Vennův diagram:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příloha č.4 Tabulka tvrzení : možné řešení (vyplnění sloupečku před závisí na dosavadních znalostech žáků)

2. Přečti si následující tvrzení a do kolonky „PŘED“ zapiš, zda s nimi souhlasíš nebo nesouhlasíš .

Tvrzení	PŘED	PO	Poznámky
Autorem pověsti o vzniku pražského orloje je Karel Čapek.			<i>Alois Jirásek</i>
Podle pověsti byl orloj postaven mistrem Josefem.			<i>Mistr Hanuš</i>
Skutečným (historicky doloženým) autorem orloje je Jan Růže.			<i>Mikuláš z Kadaně</i>
Zdeněk Šíma byl profesorem na Karlově univerzitě.			<i>pečoval o astronomickou část orloje</i>
Poslední dvě tvrzení jsou úkoly navíc (vztahují se k poslednímu odstavci textu).			
Kamenné rámování ciferníku orloje pochází z dob renesance.			<i>vrcholné gotiky</i>
Astroláb je nezbytnou součástí každého orloje.			<i>Žáci musí nalézt informaci „za textem“</i>